

X 317733

Magyarország madáratlasza

Bird Atlas of Hungary

A kötet szerkesztői:

Szép Tibor, Csörgő Tibor, Halmos Gergő, Lovászi Péter,
Nagy Károly, Schmidt András

Agrárminisztérium, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Budapest, 2021

Szerzők:

Bagyura János, Balla Dániel, Bank László, dr. Bankovics Attila, Bérces János, Béres István, Czirák Zoltán[†], Cser Szilárd, dr. Csörgő Tibor, Dudás Miklós, dr. Faragó Sándor, dr. Fehérvári Péter, Firmánszky Gábor, Gál Szabolcs, Gallai Zsófia, Gerard Gorman, dr. Gyurácz József, dr. Hadarics Tibor, dr. Halmos Gergő, dr. Hámori Dániel, Haraszthy László, Horváth Éva, dr. Horváth Márton, Horváth Zoltán, Kalocsa Béla, Kiss Ádám, dr. Kiss Orsolya, dr. Klein Ákos, Kókay Bence, Komlós Mariann, Kotymán László, Kovács Attila, dr. Kovács Gyula, Kubista Nóra, dr. Lengyel Szabolcs, Lovászi Péter, Marik Pál, Mátics Erika, dr. Mátics Róbert, dr. Nagy Gergő Gábor, Nagy Károly, Nyúl Mihály, dr. Ónodi Gábor, dr. Palatitz Péter, Papp Gábor, dr. Pigniczki Csaba, Pongrácz Ádám, Prommer Mátyás, Schmidt András, Solt Szabolcs, Steiner Attila, dr. Szép Tibor, Szinai Péter, Szitta Tamás, dr. Tamás Enikő Anna, Tar János, dr. Tokody Béla, Tóth Imre, dr. Tóth László, Turny Zoltán, dr. Végvári Zsolt

Szakmai lektorok:

Czirák Zoltán[†], dr. Csörgő Tibor, Fejes Éva, Gál Szabolcs, dr. Gyurácz József, dr. Hadarics Tibor, dr. Kiss Orsolya, dr. Kóta András, dr. Kovács Gyula, Lovászi Péter, dr. Nagy Gergő Gábor, dr. Nagy Jenő, Nagy Tamás, Pellingner Attila, dr. Pigniczki Csaba, dr. Purger Jenő, Schmidt András, dr. Szép Tibor, dr. Tokody Béla, dr. Török János, dr. Végvári Zsolt

Szöveggondozás: dr. Csörgő Tibor, Lovászi Péter

Angol összefoglalók: Lovászi Péter, Gerard Gorman (Strigiformes, Piciformes), dr. Tokody Béla (Gruiformes, Podicipediformes, Scolopacidae, Gaviiformes, Suliiformes)

Angol nyelvi lektor: dr. Sós-Koroknai Viktória (bevezető fejezetek), EuroLingua Fordítóiroda (fajleírások összefoglalói)

Grafikák és borító: Kókay Szabolcs

Grafikonok, térképek: dr. Halmos Gergő, Nagy Károly, dr. Szép Tibor

Modellszámítások: dr. Szép Tibor

Adatfeldolgozás: Görögh Zoltán

Kötet tartalmi és arculati terv: Czirák Zoltán[†], dr. Kemencei Zita, dr. Nagy Gergő Gábor, Szélpál Ágnes, Szőke Alexandra

Tördelés, nyomdai munkálatok: Pauker-Holding Kft.

Felelős vezető: Vértes Gábor ügyvezető igazgató

Kiadja: Agrárminisztérium, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

Felelős kiadó: Balczó Bertalan (AM), dr. Halmos Gergő (MME)

Készült a KEHOP-4.3.0.-VEKOP-15-2016-00001. számú, „A közösségi jelentőségű természeti értékek hosszú távú megőrzését és fejlesztését, valamint az EU Biológiai Sokféleség Stratégia 2020 célkitűzéseinek hazai szintű megvalósítását megalapozó stratégiai vizsgálatok” című projekt keretében.

A kötet kiadását támogatta a Pauker-Holding Kft.

Készült 1500 példányban.

ISBN: 978-615-5673-67-2

Minden jog fenntartva

© Agrárminisztérium

© Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

© Szerzők

© Illusztrációk készítői

Ajánlott hivatkozás: Szép T., Csörgő T., Halmos G., Lovászi P., Nagy K. & Schmidt A. (szerk.) 2021. Magyarország madáratlasza. – Agrárminisztérium, Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest

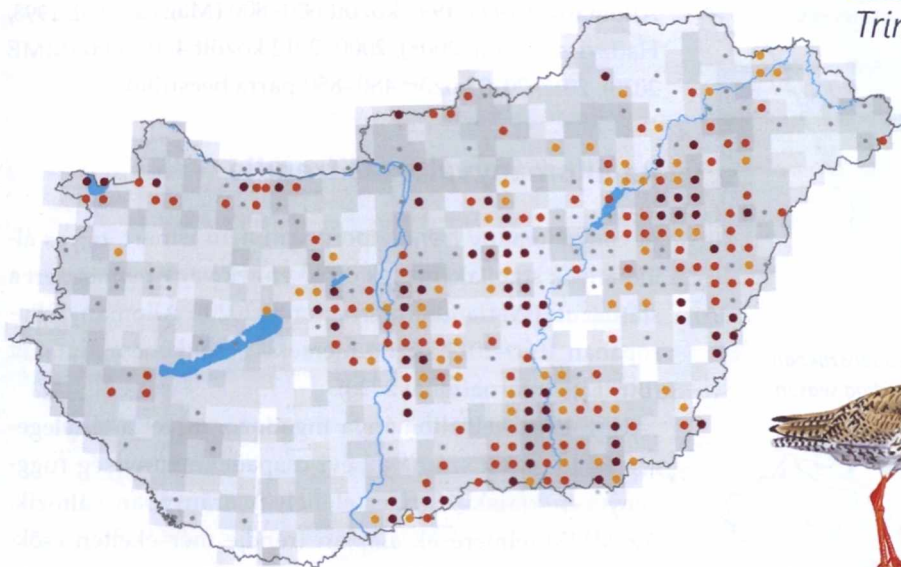
Tartalomjegyzék

A szerkesztők előszava	7
Előzmények	10
Az adatgyűjtés módszerei	11
A Madáratlasz Program (MAP)	11
A Mindennapi Madaraink Monitoringja program (MMM)	15
Madártani felmérések a KEHOP-projekt keretében	17
Egyéb adatgyűjtések	18
Az adatgyűjtés szervezése	18
Az adatok kezelése és ellenőrzése	19
A felmérés területi lefedettsége	19
A modellezett térképek készítése	20
Alkalmazott modellezési módszer a térképek készítése során	20
A modellezés során alkalmazott, a megfigyelés körülményeivel kapcsolatos változók	22
A fajok előfordulási valószínűségének térképe	25
A fajok relatív egyedsűrűségi térképe	27
Fajok állományváltozási indexének (trendindex) térképe	31
Az állomány nagyság becslése	34
Az állományváltozások vizsgálata	36
Fajok állományváltozása, trendje	36
Biodiverzitásindikátor-indexek és változásuk vizsgálata	37
A biodiverzitásindikátor-értékek számítása és elemzése	37
Fajok időbeli előfordulásának vizsgálata	38
Természetvédelmi információk	39
A madárfauna főbb jellemzői Magyarországon	43
A fajokat ismertető fejezetek szerkezete	44
A könyvben követett rendszer- és nevezéktan	44
Ritka madárfajok előfordulása	45
A fajokat leíró fejezetek tartalma	46
Summary	50
Magyarország madárfajainak bemutatása	59
A madárfajok fontosabb adatainak összefoglaló táblázata	727
Köszönetnyilvánítás	743
Irodalomjegyzék	751
Névmutató	789

Pirolábú cankó

Tringa totanus (LINNAEUS, 1758)

Common Redshank

330 000 – 1 167 000 pár
? LC

340 000 – 484 000 pár
LC

fészkelő
fokozottan védett (250 000 Ft)
480 - 850 pár

Elterjedés, alfajok

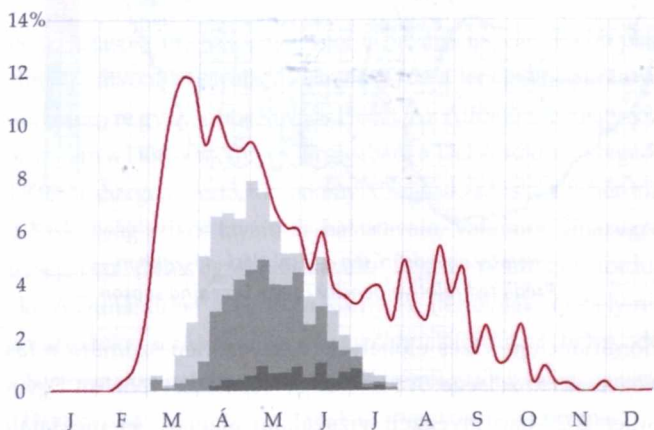
A palearktikus faunatípusba tartozó politipikus faj, hat alfajjal. Izlandtól K-Kínáig fészkel. A törzsalak a Brit-szigetektől Oroszország nyugati feléig költ. Európában fő fészkelőterülete a Brit-szigetektől, a Benelux államokon és a Kárpát-medencén át a Fekete-tenger északi partvidékéig húzódó sávtól északra van, de elszórta a kontinens délebbi részein is költ. A tengerpart melletti lagúnáktól a szárazföldi nedves gyepekig, mocsarakig sokféle vizes élőhelyen fészkel (del Hoyo *et al.* 2020). Összefüggő elterjedési területe északra tolódott, déli határán visszahúzódott és Fennoskandináviában új területeken jelent meg. Délebbi költőterületei a csapadékviszonyoknak megfelelően dinamikusan, egyértelmű trend nélkül változtak (Keller *et al.* 2020).

Részleges vonuló. Ny-Európában és Izlandon az állomány egy része áttelel (del Hoyo *et al.* 2020). Hazánkban a kelet-európai és kisebb számban észak-európai egyedek vonulnak át. A hazai állomány a Mediterráneum középső részének tengerparti zónájában, kisebb számban a K-Mediterráneumban és K-Afrikában telel (Csörgő *et al.* 2009b).

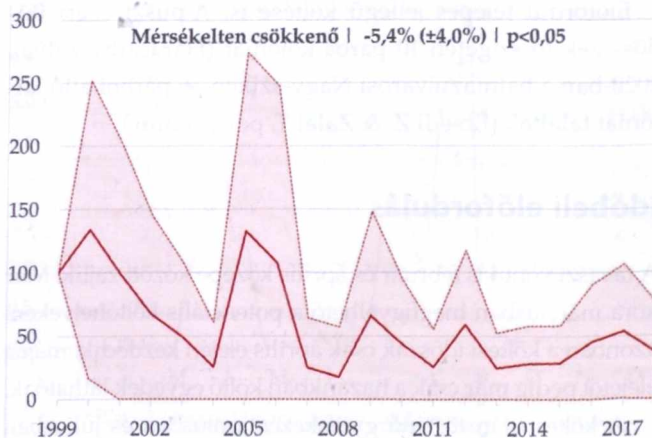
Hazai elterjedés

Rendszeres költőfaj. Főleg mocsárréteken, szikes gyepeken és vízállásokon, szikes tavakon, árasztásokon, szántóföldek mélyebb fekvésű területrészein kialakuló belvizes foltokon fészkel. Feltöltetlen halastavak iszapján felnövő növényzet között is szívesen megtelepszik (Haraszthy 2019a). Fontos, hogy a növényzet magassága ne legyen nagyobb, mint amelyből a madár még költés közben kilát (Ecsedi 2004).

A fészkelési időszakra vonatkozó előfordulási valószínűség modellezése alapján elterjedési területének súlypontja az Alföldön van, de a Mezőföldön és a Fertő tó környékén

Észlelési és fészkelési valószínűség
Observation probability and breeding evidence

Állományváltozás a költési időszakban
Population trend in the breeding season

is költ. Az alföldi területek között jelentősek a Hortobágy, a Bihar és a Kiskunsági szikes tavak térsége és az Alsó-Tisza-völgy vizes élőhelyei. Előfordulási valószínűségét növelik a szikes és szikesedésre hajlamos gyepek és a lágú szárú

A hazai fészkelőállomány nagysága

Állományát 1995–1997 között 600–800 (Magyar *et al.* 1998, Hadarics & Zalai 2008), 2000–2012 között 400–1000 (MME 2020), 2017–2018 között 480–850 párra becsülték.

Az állományváltozás trendje

A világalállomány trendje pontosan nem ismert, egyes állományok stabilak, mások csökkennek vagy nem ismert a státuszuk (Wetlands International 2020). Állománya Európában 1980–2013 között mérsékelt csökkenést mutatott (BirdLife International 2020).

Hazai fészkelőállománya ingadozó, mivel a ténylegesen költő párok száma az évi csapadékmennyiség függvényében kialakuló vizes élőhelyek arányában változik. Az MMM-felmérések alapján trendje mérsékeltlen csökkenő ($-5,4 \pm 4\%$, $p < 0,05$). A trendelemzések alapján szinte az egész országban csökkenő tendenciát mutat. A Hortobágyon 1999-ben 340–350 pár (Ecsedi 2004), 2020-ban 287 pár költött (Ecsedi Z. & Zalai T. pers. comm.).

Természetvédelem

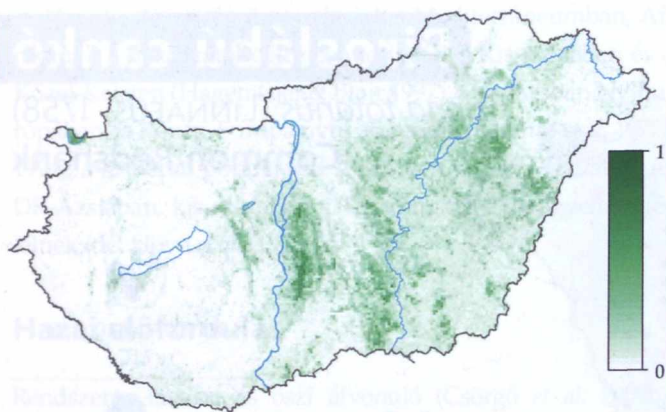
A klímaváltozás által okozott egyenlőtlen csapadéeloszlás következtében a természetes vizes élőhelyeken a vízborítottság időtartama 20–30 nappal csökkent (Ecsedi *et al.* 2020), így költési területe beszűkül. A helytelen legeltetés, a tavaszi csapadékból származó vízállások elvezetése, a nedves rétek lecsapolása szintén veszélyeztető tényező.

Mint minden földön fészkelő madárfajnak, a piros lábú cankónak is kiemelkedő veszélyt jelent a predátorok jelenléte költésidőszakban. Elsősorban a vörös róka, az aranykakál és a vaddisznó okozhat veszteségeket. Kiemelkedő a dolmányos varjak által végzett fészkalj-pusztítás is.

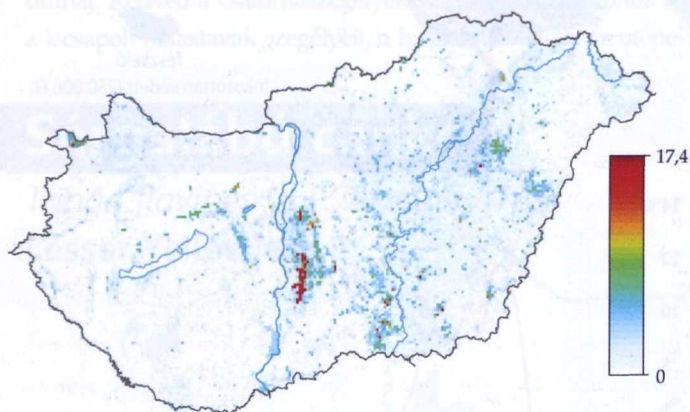
A vizes élőhelyeken a fokozott dúvadirtás és aktív csapadázás jelenthet megoldást, illetve a költőhelyeket körbevevő fásorok, magányos fák megszüntetése minimum 300-500 méteres sugarú körben, amely a varjúfélék vadászatra alkalmas kiülőhelyeinek megszűnését is jelenti. A tradicionális költőhelyeken a vízgyűjtő területről származó víztömeg bevezetése, megtartása (Ecsedi *et al.* 2020) és annak műtárgyakkal való szabályozása teszi lehetővé a költési időszakban optimális vízszint beállítását.

Tokody Béla & Kiss Orsolya

Regular breeder with a small and decreasing population. Mostly breeds on alkaline grasslands and lowland marshy meadows. Spring migration takes place from March to April. Autumn migration starts early, and the local breeders leave Hungary by late July.

Előfordulási valószínűség a fészkelési időszakban
Probability of occurrence in the breeding season

Relatív egyedsűrűség a fészkelési időszakban
Predicted relative density in the breeding season

dominanciájú vizes élőhelyek. Kedvezőtlen számára a fás vegetáció közelsége. A Hortobágy Természetvédelmi Egyesület 2020-ban elvégzett vizsgálatai alapján, 44 megtalált fészek fától való távolságának átlaga 247,8 méter, mediánja 186,0 méter volt (Ecsedi Z. & Zalai T. pers. comm.).

Előfordul telepes jellegű költése is. A pusztaszeri Büdös-szék tó szigetén 10 páros kolóniát (Haraszthy 2019a), 2020-ban a balmazújvárosi Nagy-sziken 36 párból álló kolóniát találtak (Ecsedi Z. & Zalai T. pers. comm.).

Időbeli előfordulás

A tavaszi vonulás február és április közepe között zajlik. Már kora márciusban megfigyelhető a potenciális költőhelyeken, azonban a költési időszak csak április elején kezdődik, május elejétől pedig már csak a hazánkban költő egyedek láthatóak.

A költés után történő gyülekezés júniusban és júliusban zajlik, ilyenkor a tavaszinál kevesebb területen figyelhető meg a faj, ami összefüggésben állhat az alkalmas vizes élőhelyek beszűkülésével. A hazánkban költők valószínűsíthetően már a nyár végén elhagyják a Kárpát-medencét. A feltehetően északi, északkeleti irányból érkező madarak szeptemberben és október elején hagyják el hazánkat. Október végi és novemberi előfordulása kivételes (Hadarics & Zalai 2008, Csörgő *et al.* 2009b).